

quia illa annorum mensura nullo fundamento nimitur, nec conjecturæ illæ magis probant de decem quam de quinque, vel de viginti aut triginta annis. Atque hac ultima ratio urgenter est cæteris, non ut directe probet iudicium illud. Sotí esse erroneous, vel dignum aliqua censura, sed esse incertum ac voluntarium. Quod ego verum censeo, quamvis nec facile credendas censem revelationes, quæ de diuturnitate harum poenarum circumferuntur; præsertim si generaliter fiunt de illis animabus, et non de una, vel aliqua in particulari, in quibus facilius credi potest aliquando contingere, ut poenæ multo majori tempore durent, quam homines interdum cogitant. Quod satis est ut suffragia post multis etiam annos fiant pro quibuscumque animabus, quia judicia Dei occulta sunt. Quamvis fortasse hæc consuetudo Ecclesiæ non in hoc solum fundatur, sed in pietate eorum qui talia suffragia fieri præceperunt, non solum propter suam utilitatem, sed etiam ut aliis prodessent, quando ipsi non indigerent. Nec de hac re amplius nobis revelatum est, aut ex revelationis colligi potest.

Num pena purgatorii paulatim per remissionem minuatur, vel semper eadem intensive duret.

7. *Ratio dubitandi pro utraque parte.* — Quæreret vero aliquis an hæc pena purgatorii paulatim minuatur, ita ut quasi per continuam remissionem desinat, vel potius quoad intensivam gravitatem eadem perseveret, donec tota simul finiatur. Illum enim priorem modum suadet revelatio, quam D. Bernard. refert in vita Malach., § *Mortua est interim soror ejus*, etc. Quæ illi post mortem apparuit sæpius, talia ostendens signa et habitum doloris, ut plane significaret per sancti fratris suffragia in dies sibi poenas fuisse remissas, donec omnino cessarunt. Similesque leguntur revelationes in Beda, et Carthus., Dialog. de Judic. partie., ubi, art. 31, hanc rem tractat. In contrarium autem esse videtur, quia res ad eundem modum destruitur, quo generatur: illa autem pena non incepit paulatim per intensionem, sed simul in summo gradu incepit; ergo in illo integra durat, donec tota etiam simul auferatur. Dicitur fortasse, in principio fuisse simul totum reatum, et ideo maximam etiam penam a principio incepisse, postea vero in dies minui reatum, et ideo in dies etiam remitti penam. Sed contra, quia in principio reatus fuit tantæ poenæ

tanto tempore sustinendæ; in dies ergo minuitur reatus quoad debitum durationis poenæ, non vero quoad debitam intensionem ejus. Nec simul potest eadem pena sufficiere ad remittendum sub utraque ratione reatum futuræ poenæ; qui enim damnatus est ad triremes per deceanum, non minus laborat et flagellatur, etc., in ultimo anno quam in præcedentibus; ita ergo erit in presenti. Unde per suffragia et indulgentias diminuitur pena purgatorii quoad durationem, non vero quoad intensionem seu gravitatem poenæ.

8. *Resolutio quoad penam damni.* — *Quid de pena sensu?* — Potest interrogatio hæc, vel de pena damni, id est, de tristitia ex dilatatione gloriae, vel de pena ignis fieri. Prior idetur ea ratione semper diminui, quod semper objectum talis tristitiae minus fieri videtur; semper enim dilatio est minor, et e converso beatitudine quodammodo magis ac magis semper appropinquat, quod non potest non afferre aliquam consolationem. Unde, quia suffragiis tempus illius dilationis maxime minuitur, ideo consolationem magnam afferunt illis animabus, quando de illis et de effectu certiores fiunt; quod potuit per illas revelationes indicari, quæ sufficienter hoc modo intelliguntur. Quanquam, si consideremus penam damni in alio sensu supra declarato, pro dolore de aliquo incremento gloriae in perpetuum amissio, necesse non est talem dolorem durante purgatorio remitti, aut minorem fieri quoad intensionem seu gravitatem. Quod etiam probabilius mihi videtur de pena sensu, præsertim si per se spectetur ille status, et seclusa extrinseca remissione per Ecclesiæ suffragia. Nam ratio facta est urgens, cum nulla possit causa talis diminutionis, aut remissionis continua assignari, cum tota illa pena secundum totam durationem æque respondeat tali peccato, illudque æque sit tota illa dignum. Solum potest quis cogitare diversis peccatis diversas penas purgatorii respondere, vel diversos gradus ejusdem penæ ignis, et penam unius peccato debitam finiri interdum prius alia, sive remitti aliquando intensionem poenæ. Sed neque hic modus est necessarius; probabilius enim appetat, considerata multitudine peccatorum quæ homo commisit, et satisfactione imperfecta quam exhibuit, relinquere talum reatum, eique tantam penam tanti temporis respondere, eamque durare in eadem intensione pro toto tempore quo durat. Per suffragia vero Ecclesiæ fortasse interdum

fit ut pena illa remittatur quoad intensionem; probabilius vero appareat remissionem semper fieri per diminutionem temporis illius poenæ, quod et ipsis animabus utilius est.

9. *Quorundam sententia improbatur.* — *Exponuntur Patres qui contrarium sentire videntur.* — Quamobrem mihi non admodum probatur sententia eorum qui asserunt, animas prius puniri in quodam loco, ubi ignis acerius et intensius urit; deinde transire ad alium ubi mitius puniuntur; postea ad alium amorem ubi detinentur sine pena sensu, ut ita tandem ad beatitudinem perveniant, non transeundo immediate ab extremo ad extreum, sed per hæc media. Quod etiam indicatum est in quibusdam revelationibus, quas commemorat Dionys. Carthusian., Dialog. de Judic. part., art. 30 et 31. Sed hæc revelationes, nisi metaphoram aliquam continant, mili non faciunt fidem, ut supra in simili dixi; quare ex his quæ supra indicavi de variis locis purgatorii, in praesenti etiam iudicium ferendum est. Finita enim pena sensus, purgatio finita est, et anima est apta et expedita ad videndum Deum; quapropter non amplius detinetur; quia, ut supra ostendi, nunquam pena damni æterna vel temporalis, propter peccata actualia separatur a pena sensus, quia reatus manens non est major seu diuturnior respectu unius quam alterius; neque oppositum potest probabili ratione suaderi; maxime si verum est, reatum poenæ temporalis non magis relinquere propter conversionem quam propter aversionem. Quapropter credibile non est, animas purgatorii transire ad locum amorem, priusquam coelum ingrediantur; multoque absurdius est cogitare (quod eodem loco Carthus. indicat) transire prius ad paradisum terrestrem, ibique detineri, quam ad Dei visionem admittantur. Quia, si plene purgatæ non sunt, non possunt ad illum paradisum transire; si vero jam sunt purgatæ, statim Deum videre incipiunt, prout est dogma fidei. Sed objici solent Patres dicentes, interdum justorum animas revocari ad locum, quem in Adam perdididerunt. Respondet facile Patres illos non loqui de materiali loco, in quo Adam peccavit¹; alias animæ sanctissimæ, etiam Beatae Virginis, illuc prius essent deferenda, quod est absurdum, et sine ullo fundamento vel utilitate; intelligunt ergo de præcipuo paradiso, quem in Adam perdidimus, quemque per se-

cundum, et gratiam ejus recuperamus. Igitur sanctæ illæ animæ immediate transeunt a loco purgatorii ad beatitudinis locum. Quod non est transire ab extremo immediate; quia purgatorium ipsum medium est inter hanc vitam et beatitudinem, et propinquitas ejus ad statum beatitudinis non attenditur in poenis, sed in spirituali sanctitate et puritate talium animarum. An vero in ipso purgatorio sit vicissitudo poenarum et aliqua remissio, incertum est, et quod dixi probabilius appetat.

Possintne purgatorii animæ ante finitam purificationem ad tempus inde exire.

10. *Resolutio.* — *Quorundam ratio.* — *Rejicitur.* — Solet vero tandem a Theologis quaerari, an illæ animæ ita sint addictæ toto illo tempore illi loco, ut egredi non possint, etiamsi velint, ita ut continuus ille career sit veluti pars gravitatis talis poenæ. Respondeo communem legem hanc esse, ut sumitur ex Tertull., de Anima, c. 57, circa finem; Chrysost., hom. 29 in Matth.; Athanasio, q. 11 ad Antioch.; August., lib. de Cur. pro mort. agend., c. 11, 12, 15, 16; Theophyl., Matt. 8. Quidam pro ratione reddunt, quod anima separata non potest suo arbitrio moveri localiter, nec etiam virtute motiva Angelorum vel dæmonum, et ideo soli Deo reservata est talis motio. Sed hæc ratio falsum sumit; nam anima revera potest moveri virtute sua, etiam separata a corpore, non minus quam Angelus, nisi a Deo impediatur. Potest etiam a dæmonie virtute naturali moveri, si permittereatur, quanquam de facto non possit, quia non potest dæmon divinæ justitiae aut ordinationi resistere efficaciter, propter quam causam non possunt dæmones animas mortuorum ad hunc mandum revocare, ut late Tertull. supra, et in Apologet., c. 23; et Lactan., lib. 12, c. 17; August., lib. 10 de Civit., cap. 16; qui dicunt appartenere id facere dæmones ad decipiendos homines, pertinetque ad quandam speciem magiæ; tamen revera nihil posse, quia, si sunt animæ sanctæ, non habent in illas potestatem; si vero sint damnatae, non possunt illas educere e carcere, in quem Deus illas deturbavit, ibique permanere voluit, vel semper, vel tali tempore.

11. *Germana ratio.* — *Animas aliquando e purgatorio exire.* — Ratio ergo reducenda est in legem divinæ justitiae, quæ ibi animas detinet, damnatas quidem violenter et coacte, in purgatorio vero voluntarie; cognoscunt

¹ Vide t. 2, disp. 44, sect. 3, in fine.

enim justam Dei voluntatem, et illi se submittunt. Hæc autem lex indispensabilis non est, et ideo Aug. supra probabile credit saepe fieri veras apparitiones talium animarum ex dispensatione divina. Loquiturque Aug. in communi de animabus defunctorum, nec dissentit Tertul. supra, ut Pam. ibi notat. Adducitque August. in exemplum animas Moy-sis et Eliæ, de quibus alibi dictum est; illæ vero tunc erant in limbo; idemque dici potest de anima Samuelis, 1 Reg. 28, et Eccles. 46; item de animabus Oniæ et Jeremieæ, 2 Machab. 17. De animabus vero beatis varia exempla referuntur in VII Synod., act. 4, et a Theodoreto, lib. 5 Hist., c. 24; Niceph., l. 12, cap. 39. Idem ergo est verisimile ex dispensatione divina aliquando accidere animabus purgatori; quod etiam suadent nonnulla exempla quæ supra, ex Greg., 4 Dialog., Beda et aliis, attigimus. Quanquam etiam verum sit, ordinarie illas apparitiones esse animarum, quæ ex dispensatione divina dicuntur purgari in aliquo hujus mundi loco; tamen, sicut hoc dispensatore fit, ita nihil vetat et illud fieri, licet oppositum censeat auctor illarum quæstionum ad Antioch., quæ tribuntur Athanas., in 13, sine sufficienti fundamento. Solum est advertendum, quando hæc dispensatio fit, pœnam non interrumpi, ut in eisdem visionibus ostensum est, et ratio postulat; quia talis intermissione earum potius pœnam augeret, tempus beatitudinis amplius differendo, neque est necessaria, quia ignis ille sicut in hoc aere cruciat dæmones, ita etiam illas animas torquere ac continue purgare potest.

DISPUTATIO XLVI.

DE STATU GRATIÆ ANIMARUM PURGATORII.

Hactenus ea exposuimus quæ ad pœnaltates purgatoriæ spectant, quia in hunc finem primario est hic locus institutus; pertinere autem videtur ad hujus tractatus complementum, ut statum gratiæ et rationem vivendi seu operandi illarum animarum declaremus, quia hoc et per se dignum scitu est, et ad melius comprehendendas illas poenas conferret. Dicemus ergo prius de statu gratiæ quem habent; deinde de operibus seu cognitione, bonis actibus et fructibus eorum; unde etiam constabit, sintne illæ animæ omnino extra viam, vel adhuc in illa versentur.

SECTIO I.

Utrum omnes animæ purgatoriæ ita careant omnibus culpa, ut tamen non careant aliquo pœna reatu.

1. *Varii errores referuntur.*—Principio hic referri possunt varii errores eorum qui dixerunt per ignem purgari etiam eos qui in mortali peccato post hanc vitam inveniuntur. Quod de omnibus tam dæmonibus quam pravis hominibus sensisse Origenem refert Epi-phan., epist. de illius erroribus ad Joannem, Episcopum Hierosol.; et Hieron., epist. 61 ad Pammach.; August., 21 de Civit., c. 13 et seq. Alii non quidem de dæmonibus, sed de omnibus pravis hominibus id dixerunt. Alii non de omnibus hominibus, sed de omnibus baptizatis, etiamsi postea in infidelitate seu hæresi moriantur. Alii de his tantum hominibus qui cum fide Christi etiam mortua decadunt. Alii nec de his omnibus, sed de his qui cum fide habuerunt opera misericordiæ, etiamsi alias habuerint peccata mortalia, in quibus mortui fuerunt. Hanc enim totam varietatem refert August., dict. lib. 21 de Civit., c. 17, 18, usque ad 25, et in Enchirid., c. 75 et 76. Facitque nobis negotium D. Hieron., Dialog. 1 contra Pelag., col. 18, nam significare videtur omnes regeneratos in Christo, et in fide ejus morientes, tandem esse purgandos. Ubi Marianus Victor sine alia declaratione idem affirmat. Eadem sententia reperiatur videtur in Hieron., fere in ultimis verbis Comment. in Isai., et in id Amos 7: *Ecce vocabit iudicium ad ignem.* Insinuatur etiam in commentariis attributis Ambrosio, 1 Cor. 3.

2. *Prædicti errores refutantur.*—Hieron. exponitur.—Hæc doctrina variis in locis a Theologis impugnatur ut hæretica et aperte fidei contraria. Nam 1 p. q. 64, docent dæmonum poenas fore æternas, illosque nunquam posse per ignem purgari. In 1. 2, q. 72, art. 5, et q. 87, art. 3, ostendunt peccatum mortale esse dignum pœna æterna, eaque puniri in hominibus, nisi in hac vita remittatur. Rursus, disputantes de fide et operibus, contra hæreticos hujus temporis, ostendunt fidem mortuam, vel quælibet opera hujus virtutæ in peccato mortali facta, non sufficere ad salutem sine pœnitentia, que ad peccati remissionem obtinendam sufficiat; de quo etiam multa in 1 p. hujus libri diximus. Ex his ergo principiis sufficienter impugnatur tota illa errorum varietas, ideoque hoc loco circa illos immorari necesse non est. Præsertim cum

Christus Dominus satis expresse dicat omnes, modo, hi vero saltem per pœnitentiam et ignem salvari possunt. Vel secundo ut peccatores, quos ab impiis distinguunt, vocet omnes justos, qui peccatis venialibus interdum maculantur; et hos dicit non esse in æternum puniendos, sed per ignem purgandos. Et forte hoc voluit Marianus Victor, cum dixit, hanc esse totius Ecclesiæ sententiam. Atque ita nomine fidelium non intelligit Hieronymus quoscunque credentes, sed eos qui habentes fidem, per charitatem operantur. Unde definiens impios et impietatem eorum, ait: *Impiæ enim proprie ad eos pertinet, qui notitiam Dei non habent, vel cognitum transgressionem mutarunt.* Et infra ait, omnes impios et prævaricatores perire perpetuo; per impios intelligens infideles, per prævaricatores eos qui cum fidem habuerint, prævaricati sunt, non a fide, sed ab ejus obedientia et vita, quæ est charitas, et ita mortui sunt. Et hæc maxime accommodantur illi loco contra Pelagianos. In aliis vero locis obscurius et dubitando loquitur, in eundem tamen sensum pie explicandus est. Quanquam sint adeo difficultia verba, ut Stanislaus Pannonius, lib. de Divina philanthropia, et alii non dubitent facili Hieronymum in ea fuisse sententia; id tamen credibile non est, cum res sit adeo clara in Scriptura, et aliis locis ab eodem Hieronymo satis declarata.

3. *Animas purgatoriæ carere omni mortali et originali culpa.*—*Assertio prima.*—Ex his ergo concludo imprimis, omnes animas purgatoriæ carere omni culpa mortali; quia, si in hac vita illam commiserunt, necesse est ut illius remissionem consequantur antequam hinc decendant, alias non purgatoriæ, sed infernum adibunt. Difficultas vero est an æque id certum sit de originali peccato, scilicet, necessario carere illo omnes animas quæ in eo loco purgantur. Dicendum autem est breviter, etiam hoc esse omnino verum, non tamen æque certum. Ratio hujus posterioris partis sumitur ex illa communi hypothesi de homine adulto non justificato, qui prius venialiter peccaret quam mortaliter, et in eo statu moreretur; nam aliqui putant, illum fore propter culpam veniale prius castigandum in purgatorio, et soluta pœna pro illo actuali peccato debita, transitur esse ad limbum puerorum. Quem dicendi modum non invenio damnatum in aliquo Concilio, neque estclare contra Scripturam vel aliquam traditionem. Nihilominus verum censeo nullam animam ad purgatorium deferri, quæ